

Recenzja osiągnięć Pani dr Katarzyny Sadowskiej

ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych

w dyscyplinie pedagogika

wykonana na zlecenie Dziekana Wydziału Studiów Edukacyjnych

Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

1. Najważniejsze fakty z życiorysu zawodowego Kandydatki

Doktor Katarzyna Sadowska, ukończyła Akademię Muzyczną Im. I. J. Paderewskiego w Poznaniu na Wydziale Dyrygentury Chóralnej, Edukacji Muzycznej i Rytmiki uzyskując tytuł magistra sztuki w zakresie edukacji muzycznej w 2001 roku. Odbyła studia doktoranckie na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu i w 2007 roku, uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki. Pracę doktorską na temat: *Kompetencje muzyczne nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej* przygotowała pod kierunkiem Prof. Marii Burtowy. By doskonalic warsztat pedagoga – terapeuty ukończyła studia podyplomowe w zakresie terapii pedagogicznej.

Od momentu uzyskania stopnia doktora pracuje na stanowisku adiunkta, na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu - początkowo w Zakładzie Edukacji Artystycznej, a obecnie w Zakładzie Edukacji Elementarnej i Terapii Pedagogicznej.

Zainteresowania naukowe Habilitantki koncentrują się na problemach propedeutycznej edukacji dziecka oraz wybranych aspektach edukacji muzycznej we współczesnym systemie oświaty.

Poza pracą naukową Habilitantka prowadzi działalność dydaktyczną na macierzystej uczelni oraz współpracuje z Łużycką Szkołą Wyższą.

2. Ocena osiągnięcia naukowego wymienionego w Art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2013 roku (Dz. U. Nr 65 poz. 595, z późniejszymi zmianami) znowelizowanej w 2014 roku oraz pozostałego dorobku naukowego przedstawionego przez Kandydatkę do oceny.

Dorobek dr Katarzyny Sadowskiej mieści się w dwóch obszarach, które wyznaczają kierunki poszukiwań i prób badawczych Habilitantki. Dotyczą edukacji muzycznej oraz propedeutycznej edukacji dziecka. Habilitantka wskazała też trzeci obszar badawczy – dotyczący problematyki dwukulturowości – związany z działalnością grupy badawczej Edukacja dla Dziedzictwa Kulturowego powołanej na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM. Efektów tej działalności nie można jednak ocenić bowiem Habilitantka nie wskazała do oceny żadnego tekstu z tego obszaru.

Na początku drogi naukowej Habilitantka koncentrowała się na problematyce wczesnej edukacji muzycznej (w przedszkolu i szkole). Podejmowała analizy problemów związanych z kompetencjami muzycznymi zarówno dzieci jak i nauczycieli. Za szczególnie istotne uznała poszukiwanie miejsca edukacji muzycznej w życiu współczesnych dzieci i młodzieży, które to poszukiwanie podyktowane było marginalizacją sztuki w przedszkolu i szkole. Zainteresowania te zaowocowały monografią podoktorską *Muzyka w edukacji wczesnoszkolnej a kompetencje nauczyciela*, Żary 2009, a także szeregiem artykułów opublikowanych w monografiach zbiorowych, tekstami w czasopiśmie naukowych oraz licznymi tekstami w czasopiśmie metodycznych dla nauczycieli.

Do oceny Habilitantka wskazała dwa teksty z tego obszaru. Oba mają charakter przeglądowy. Są to:

- *Współczesna propedeutyczna edukacja muzyczna małego dziecka [w:] Studia z pedagogiki i nauk pogranicza*, A. Cybal-Michalska, W. Segiet, D. Kopeć - Habilitantka stawia w nim tezę, iż muzyka odpowiednio zintegrowana z propedeutyczną edukacją i wychowaniem małego dziecka może stać się istotnym środkiem wspomagającym jego rozwój.

- *Powszechna edukacja muzyczna – współczesne zagrożenia i szanse* (Studia Edukacyjne, 2012) Habilitantka wyraża w nim przekonanie, iż w sytuacji marginalizowania edukacji artystycznej w szkołach warto skoncentrować się na alternatywnych formach upowszechniania kultury. Jej zdaniem ośrodki i domy kultury są dziś jedynymi

ogólnodostępnymi miejscami, kształcącymi odbiorców i twórców kultury muzycznej, ważnymi dla zdobywania doświadczeń muzycznych.

Efekt poszukiwań badawczych związanych z tą problematyką było, jak podkreśla Autorka, dostrzeżenie, iż w procesie kształcenia dziecka należy przede wszystkim zwrócić uwagę jego potencjał rozwojowy, muzykę natomiast uczynić środkiem w procesie wspierania rozwoju dziecka. Nie jest to jednak łatwe z powodu istotnych braków w zakresie przygotowania nauczycieli do wspierania rozwoju muzycznego dziecka, zwłaszcza małego.

Drugi obszar poszukiwań badawczych Habilitantki dotyczy edukacji małego dziecka, w tym wczesnodziecięcej edukacji w żłobku. Autorka poświęca mu w autoreferacie 16 stron, ale aż na 15-stu z nich omawia monografię wskazaną jako główne osiągnięcie naukowe. Dowiadujemy się zatem jedynie, że poszukując miejsca muzyki w życiu dziecka Habilitantka zaczęła interesować się także dziećmi do trzeciego roku życia. Efektem tych zainteresowań stała się publikacja w pracy zbiorowej: - *Dziecko w świecie dźwięków*, 2014.

Stopniowo zainteresowania te stawały się coraz szersze. Stymulowała je podjęta w 2015 roku współpraca ze Światową Organizacją Wychowania Przedszkolnego (OMEP) i zajęcia dydaktyczne ze studentami, który sprowokowały Habilitantkę do podjęcia próby ustrukturyzowania kluczowych dla wczesnodziecięcej edukacji zagadnień metodycznych. Ich efektem stały się publikacje w pracach zbiorowych i czasopismach. Do oceny złożono teksty:

- *The Literature on Children up to Three Years of Age in the 20th century and Now: child in the Context of Nursery Schools, and Nursery School in the context of Children (Introduction Study)*, „Bulletin of the History of Education”, (*Dwudziestowieczne i współczesne polskie piśmiennictwo na temat dziecka do lat trzech – dziecko „na tle” żłobka, żłobek na tle dziecka*), „Biuletyn Historii Wychowania”, 2017 – zawierający przegląd polskiej literatury naukowej dotyczącej dziecka w kontekście jego funkcjonowania w żłobku. Niestety tekst jest tłumaczeniem rozdziału 3.1 (s. 126-136) pracy habilitacyjnej.

- *Wczesna edukacja dziecka w opiniach opiekunów poznańskich żłobków – raport z badań*, „Nauki o Wychowaniu” 2017, W tekście Autorka prezentuje wyniki badań diagnostycznych (z wykorzystaniem techniki ankiety) zmierzających do poznania sposobów postrzegania wczesnodziecięcej edukacji w żłobku przez opiekunów żłobków publicznych Poznania.

Również ten tekst silnie związany jest z pracą habilitacyjną - jest opisem fragmentu badań przedstawionych w pracy habilitacyjnej. Mimo, iż publikowanie tekstu w różnych miejscach można uznać za działania służące upowszechnianiu wyników badań, to jednak zgłaszanie ich jako odrębne osiągnięcia naukowe, w procedurze ubiegania się o awans, budzi już moje duże wątpliwości.

- Najciekawszym dla mnie tekstem związanym z tym obszarem jest artykuł: *Zabawy i zabawki wieku wczesnodziecięcego we współczesnym świecie*, „Edukacja elementarna w teorii i praktyce”, 2018. Autorka ukazała w nim prorozwojowy aspekt zabawy małego dziecka, scharakteryzowała koncepcje psychologiczne i pedagogiczne akcentujące znaczenie eksploracji i swobodnej zabawy w życiu dziecka. Podjęła też refleksję nad instrumentalizacją współczesnej zabawy poprzez wprowadzenie dziecka w świat zabawek elektronicznych.

W wybranym do oceny zestawie tekstów są jeszcze 3, o których Autorka nie wspomina w autoreferacie i nie przypisuje ich do żadnego z wymienionych obszarów zainteresowań. Dwa z nich dotyczą problematyki zabawek, jeden dotyczy problematyki emisji głosu. Są to:

- *Zaczarowany świat dziecięcych zabawek muzycznych* [w:] *Dawne i współczesne zabawki dziecięce*, 2010.

- *Zabawki współczesne – o przemianie materii – realizm i surrealizm*, [w:] *Zabawka – przedmiot ludyczny i obiekt kolekcjonerski*, 2016.

- *Nauczyciel a ergonomia pracy głosem w polskiej rzeczywistości oświatowej* [w:] *Być nauczycielem. Kompetencje współczesnego nauczyciela*, 2013

W pierwszym Autorka pokazuje historię i miejsce zabawek muzycznych w kulturze i edukacji dziecka. W drugim patrzy na zabawkę jako wytwór współczesnej kultury konsumpcji. Stawia pytania o to, w jakim zakresie współczesna zabawka stanowi przedmiot odzwierciedlający rzeczywistość, a na ile staje się bytem surrealistycznym – a więc nie przedstawiającym rzeczywistości, lecz istniejącym w sferze fikcji. Jaką funkcję pełni zabawka we współczesnym świecie konsumentów?

Reasumując, w dorobku przedstawionym w dokumentacji znajdujemy informuje o wielu tekstach Habilitantki. Do oceny wskazano 12, z czego 9 opublikowano w czasopiśmie

naukowych lub monografiach. Dwa z nich trudno analizować w obszarze „pozostałego dorobku naukowego” gdyż służą upowszechnieniu badań przedstawionych w głównym osiągnięciu naukowym. W ocenie uwzględniłam zatem jedynie 7 tekstów. Wyrazem zainteresowań edukacją wczesnodziecięcą, które doprowadziły dr Katarzynę Sadowską do badań przedstawionych w głównym osiągnięciu naukowym są dwa teksty. Pozostałe dotyczą problematyki zabawy i zabawek (2), propedeutycznej edukacji muzycznej (2), emisji głosu (1). Wszystkie wskazane do oceny teksty mają charakter przeglądowy i są przywołaniem obecnych w pedagogice opracowań.

Doktor Katarzyna Sadowska do oceny, zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2013 roku z późniejszymi zmianami, jako główne osiągnięcie naukowe, przedłożyła monografię *Wczesna edukacja w żłobku. Obraz i postrzeganie*, Wydawnictwo Naukowe UAM, 2018.

Wskazaną jako główne osiągnięcie naukowe monografię zwykle traktuje się jak swego rodzaju soczewkę, skupiającą nabywane w toku aktywności zawodowej umiejętności naukowo-badawcze, pozwalającą na ocenę opanowania przez badacza warsztatu badawczego - czy ujmując to bardziej ogólnie - ocenę jakości jego świadomości teoretyczno-metodologicznej. Również moim zdaniem jest to bardzo ważny atrybut naukowca, stanowi bowiem podstawę dla kształtowania się krytycznej postawy, niezbędnej we współczesnych warunkach, kiedy niemal wszystko wydaje się być dopuszczalne.

Podjęty przez Habilitantkę temat jest niewątpliwie znaczący. Wynikająca z postulowanych w Europie zmian, przyjęta w Polsce w 2011 roku ustawa o opiece nad dziećmi do lat trzech, określa zasady organizowania i funkcjonowania opieki nad dziećmi w tym wieku wskazując jednocześnie jej funkcje: opiekuńczą, wychowawczą i co ważne edukacyjną. Tymczasem choć w polskiej literaturze bez trudu odnaleźć można wiele publikacji dotyczących edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej „żłobek interesuje badaczy najrzadziej”. Biorąc pod uwagę, iż wczesnodziecięca edukacja jest edukacją nieformalną i odmienną niż edukacja w przedszkolu i szkole, tym bardziej warto ją poznać.

Monografia jest obszernym opracowaniem, liczącym 424 strony. Składa się ze wstępu i siedmiu rozdziałów. Ramę teoretyczną dla podjętych rozważań tworzą trzy pierwsze

rozdziały. W pierwszym z nich Autorka skoncentrowała się na wybranych aspektach rozwoju dziecka - gotowości do interakcji, dziecięcym odkrywaniu świata, aktywności twórczej, odkrywaniu własnego ja, emocjonalności dziecka, które powinny wytyczać kierunki wczesnodziecięcej edukacji i sposoby organizowania przestrzeni wczesnodziecięcej edukacji. Rozdział drugi pozwala zobaczyć, że we współczesnej Europie funkcjonują zróżnicowane systemy wczesnodziecięcej edukacji. Jedne zorientowane są na towarzyszenie dziecku w rozwoju (we Francji, Włoszech czy krajach skandynawskich), inne zakładają tworzenie warunków edukacyjnych opartych o praktykę bardziej dyrektywnej, formalnej edukacji. Dopełnieniem rozważań teoretycznych jest rozdział trzeci będący próbą ustrukturyzowania historii wczesnodziecięcej edukacji oraz funkcjonowania żłobków na ziemiach polskich i w Polsce. Jego analiza pozwala dostrzec, że żłobek w polskiej tradycji ewoluował z ochronki – placówki, która miała zapewnić dzieciom zaspokojenie ich podstawowych potrzeb biologicznych – w stronę miejsca, którego celem ma być efektywne stymulowanie wszechstronnego rozwoju dziecka. Tak interesująco przedstawiona problematyka rozbudza ciekawość czytelnika dotyczącą projektu badawczego zrealizowanego przez Autorkę.

Niestety w pracy nie znajdujemy rozdziału metodologicznego zajmującego ważne miejsce w pracach stanowiących raport z przeprowadzonych badań. Rozdział ten jest szczególnie ważny w prezentacji badań mieszczących się jakościowej orientacji metodologicznej (a tak Habilitantka sytuuje swoje badania), która jak podkreśla D. Urbaniak-Zajac jest w tym sensie wymagająca, że oferuje niewiele technicznych rozwiązań, które nadawałyby się do prostego powielania. Wybór konkretnej metody jest bardziej przyjęciem określonych założeń konstytuujących badany przedmiot oraz możliwości jego poznawania, niż sprawdzonej technologii gromadzenia i opracowywania danych empirycznych. Brak tego rozdziału utrudnia rozpoznanie w jakim stopniu Habilitantka jest świadomym badaczem, który identyfikuje i rozumie czynności analityczno – badawcze.

Brak rozdziału metodologicznego w pracy o charakterze empirycznym jest dla mnie błędem, który mogłabym uznać za błąd formalny gdyby realizowany projekt badawczy (opisany choćby tylko we wstępie) nie budził moich poważnych wątpliwości. Jest jednak inaczej. W opisie koncepcji (s. 13-24) odnajdujemy określenie przedmiotu badań, którym dla Habilitantki jest „wczesnodziecięca edukacja w żłobku”, ale brakuje już problematyzacji tak ujętego przedmiotu. Autorka formułuje też cele: poznawczy, którym jest rozpoznanie obrazu

i postrzegania wczesnodziecięcej edukacji we współczesnym żłobku oraz cel teoretyczny - skonstruowanie teoretycznych i metodycznych ram wczesnodziecięcej edukacji w żłobku. Stawia pytania badawcze dotyczące tego, jak przedstawia się obraz wczesnodziecięcej edukacji w literaturze przedmiotu i w podstawach prawnych oraz w jaki sposób wczesnodziecięcą edukację postrzegają opiekunowie, eksperci, podmioty odpowiedzialne za funkcjonowanie żłobków. Za najważniejszą metodę dla uzyskania odpowiedzi na postawione pytania uznaje metodę monografii, wyjaśniając jedynie, że wynika to z faktu, iż w swej monografii koncentruje się na jednym zagadnieniu, na jednym problemie: wczesnodziecięcej edukacji w żłobku – przyznając, że ta argumentacja nie do końca mnie przekonuje.

Autorka deklaruje, nie ujawniając żadnych wątpliwości czy trudności natury metodologicznej, że przeprowadzone badania mieszczą się w paradygmacie jakościowym. Wskazuje powody dla których przyjęcie tej orientacji uznaje za zasadne. Jest świadoma (przywołując choćby stanowisko T. Bauman), że „status danych jakościowych zależy od skrupulatności, z jaką badacz przedstawia własną drogę badawczą oraz wyniki swoich badań”.

Opis badań własnych nie potwierdza jednak skrupulatności Habilitantki. Tylko fragmentarycznie dowiadujemy się o tym, jak zaplanowano badania, jak je zorganizowano i jak przebiegały.

Brakuje zgodności pomiędzy pytaniami badawczymi, a zawartością rozdziałów omawiających wyniki. Dwa pierwsze pytania dotyczą obrazu edukacji wczesnodziecięcej w literaturze przedmiotu oraz w podstawach prawnych regulujących funkcjonowanie żłobka. Tymczasem w analizie stanowiącej odpowiedź na te pytania (R. 4.) Habilitantka uwzględnia nie tylko literaturę przedmiotu i podstawy prawne, ale też „społeczne dylematy przedstawione w polskich mediach na przestrzeni ostatnich lat” oraz „poglądy studentów kierunków nauczycielskich UAM”. Nie wiadomo zatem, co w istocie jest przedmiotem badania, jaki obraz próbuje Habilitantka odtworzyć: kreowany przez urzędników, badaczy, dziennikarzy czy studentów.

Precyzji brakuje też zarówno w opisie sposobów gromadzenia danych jak i sposobów analizy zgromadzonego materiału empirycznego.

O ile poszukując obrazu wczesnodziecięcej edukacji w podstawach prawnych Habilitantka analizuje wskazane dokumenty (które w bibliografii dzieli na „źródła archiwalne i podstawy prawne” ?) o tyle szukając tego obrazu w literaturze nie podaje żadnego zakresu/wykazu tekstów.

Habilitanta analizuje też „dokumenty i materiały wywołane” - informacje od opiekunów oraz ekspertów uzyskane przy zastosowaniu ankiety i wywiadu, ale też „informacje pozyskane od rodziców i informacje pozyskane od studentów... (s. 397) - bez podania sposobu gromadzenia danych. Nie wiadomo ilu rodziców, ilu studentów uczestniczyło w badaniach i w jaki sposób zbierano od nich informacje. Czego dotyczył i jaki miał charakter wywiad prowadzony z uczestnikami badań. Brakuje też informacji na temat sposobu analizy materiału badawczego.

Wątpliwości budzą też wykorzystane techniki i narzędzia badawcze. Czy ankieta jest właściwą techniką dla badań jakościowych? Czy badania ankietowe przeprowadzone z wykorzystaniem kwestionariusza zawierającego 11 pytań (w tym 5 pytań zamkniętych) dają możliwość rozpoznania postrzegania wczesnodziecięcej edukacji w żłobku przez pracujących tam opiekunów? Czemu w kwestionariuszu wywiadu dla ekspertów badaczka pyta o to, „które z metod kształcenia małego dziecka należy stosować w żłobku” s. 395 skoro przyjmuje, że edukacja wczesnodziecięca to wspieranie rozwoju dziecka poprzez tworzenie prorozwojowych warunków, a za najważniejsze pojęcia w kontekście pracy z dzieckiem uznaje opiekę, edukację i wychowanie (s. 168).

Konsekwencje braku dyscypliny metodologicznej widoczne są w prezentacji uzyskanych wyników.

Rozdział 4 będący z założenia prezentacją obrazu wczesnodziecięcej edukacji w podstawach prawnych i literaturze prowokuje do wielu pytań. Składa się z siedmiu części i podsumowania. Dlaczego w czterech z nich (4.1, 4.3, 4.4, 4.6), nie ma odwołania do choćby jednego dokumentu państwowego? Jest natomiast odwoływanie się do opinii studentów czy stereotypów. Jaki obraz tworzą wątki, wydobyte z dokumentów państwowych i literatury, dotyczące przesłanek metodycznych, edukacyjnych pułapek w procesie stymulowania rozwoju, sylwetki opiekuna, wyzwań dla środowiska rodzinnego (mitów, stereotypów, dylematów) standardów pracy – wątki zobaczone/zrekonstruowane przez Habilitantkę?

Dlaczego nie ma w nim dziecka? Dlaczego Habilitanta nie wykorzystała faktu, iż wzory i normy (zawarte w dokumentach) z wpisanymi atrybutami dziecka, pozwalają odczytać kim dziecko jest, do czego powinno rozwojowo zmierzać i jakie horyzonty celów i oczekiwań można dla niego wyznaczać. Dlaczego tylko marginalnie potraktowała język dokumentów? Moje zastrzeżenia dotyczą nie tylko tego, czego badaczka nie dostrzega, ale również tego co i jak dostrzega i opisuje. np. część dotycząca edukacyjnych pułapek to ukazanie ich za jednym opracowaniem A. Kram i M. Mielcarek, co trudno uznać za wynik analiz. I wreszcie, co zawiera podsumowanie tego rozdziału? Dlaczego nie ma w nim uogólnienia zmierzającego do nakreślenia zapowiedzianego obrazu wynikającego z badań Autorki (a nie Danuty Waloszek).

Również prezentacja wyników mających ukazać jak wczesnodziecięcą edukację postrzegają opiekunowie (R.5.) jest trudna do zaakceptowania. Zgromadzony materiał dotyczy jedynie kilku wątków wybranych przez Badaczkę, a jego analiza jest powierzchowna i przyjmuję różne formy. Dla przykładu dane uzyskane w odpowiedzi na pytanie o to, „czy współczesny żłobek może stanowić dla dziecka szansę na wczesną edukację w przyjaznym środowisku” skłoniły Habilitantkę do analizy, iż *„żłobek jest miejscem wczesnodziecięcej edukacji. ... edukacyjną funkcję żłobka dostrzegają nie tylko osoby z przygotowaniem pedagogicznym, lecz także osoby wywodzące się ze szkół medycznych... dostrzegają osoby zatrudnione przed 2011 rokiem, w którym do tzw. ustawy żłobkowej wprowadzono funkcję edukacyjną żłobka. W związku z tym można nawet przypuszczać, że prorozwojową funkcję placówek ... zauważano i realizowano jeszcze w czasach gdy żłobki należały do resortu zdrowia”*. Habilitantka pytała też o to, która z funkcji żłobka (opiekuńcza, wychowawcza, edukacyjna) jest wiodąca w procesie wspierania rozwoju dziecka i pisze „W drodze analizy materiału badawczego ustalono, że 42 spośród badanych osób uważają, że wiodącą funkcją żłobka jest funkcja opiekuńcza, jednocześnie – 78 osób zaznacza, że funkcje: opiekuńcza, wychowawcza i edukacyjna są funkcjami równoważnymi lub równorzędnymi w procesie oddziaływań wobec dzieci do lat trzech. Odnajdujemy pojedyncze opinie, w których wyrażone zostaje przekonanie, że funkcja opiekuńcza jest wiodącą do ukończenia przez dziecko ...”

Analiza zgromadzonego materiału jest powierzchowna i nie ma charakteru analizy jakościowej. Potwierdza, iż ankieta jest techniką mającą zastosowanie w badaniach ilościowych. Habilitantka zdaje się tego nie zauważać.

Niezależnie od tego, czy analiza prowadzona przez H. była ilościowa (choć powierzchowna i dotycząca tylko niektórych pytań) czy też wskazywała na próby

wyjaśniania, odpowiedzi na pytania postawione przez Habilitantkę pozwoliły jedynie na poznanie opinii badanych dotyczących kwestii, które badacz, a nie osoby badane uznały za ważne dla edukacji wczesnodziecięcej. Zgromadzony tą drogą materiał nie dawał szansy na zapowiedziane we wprowadzeniu „uchwycenie sposobu w jaki osoby badane rozumieją i interpretują społeczną rzeczywistość” (w tym przypadku dotyczącą żłobków). Wykorzystanie ankiety w badaniach jakościowych – a tak Habilitantka zdefiniowała swoje badania, sposób analizy zebranego materiału to błędy, które potwierdziły mój wcześniejszy już niepokój, że Habilitantka nie do końca przemyślała, zaprojektowała i zrealizowała swoje badania.

Habilitanta próbuje też pokazać jak edukację wczesnodziecięcą postrzegają eksperci. Jakie są np. ich oczekiwania wobec opiekunów pracujących w żłobkach. Z wypowiedzi przytaczanych przez Habilitantkę, dowiadujemy się, że „do pracy z małym dzieckiem nie wystarczą kwalifikacje zdobyte w drodze studiów nauczycielskich. Należałoby kształcić opiekunów ...”, „opiekunów należałoby kształcić w podobny sposób jak kształcą się nauczycieli”, „opiekun dziecka nie powinien być wyłącznie opiekunem czy nauczycielem, powinien być przede wszystkim specjalistą od wczesnego rozwoju”, „na plan pierwszy wysuwa się kwestia jego cech osobowości, ma to być osoba z powołaniem, z pasją”

Jakość zebranego materiału skłania do pytania: kim byli eksperci, o których wiemy tylko, że są „zawodowo, naukowo lub społecznie związani z problematyką dziecka oraz oddziaływaniami na rzecz jego harmonijnego rozwoju”, „i w znaczącym stopniu kształtują i wytyczają ramy współcześnie podejmowanych oddziaływań w zakresie wczesnodziecięcej edukacji, także w żłobku, choć ich profile zawodowe są mocno zróżnicowane”. Co zdecydowało liczbie badanych ekspertów? Dlaczego uznano, że zgromadzony materiał jest wystarczający do udzielenia odpowiedzi na postawione pytanie badawcze?

Najobszerniejszy rozdział części empirycznej zawiera wyniki badań mających ukazać jak edukację wczesnodziecięcą postrzegają podmioty odpowiedzialne za funkcjonowanie żłobków. Habilitantka dokonała tu analizy ofert w tym ofert konkursowych. Trudno zrozumieć, czemu taka analiza miała służyć skoro, są to wyłącznie deklaracje, a kontrole pracowników UMP wykazują często rozbieżności względem czynionych deklaracji. Kryteria konkursowe w większości koncentrują się na kwestiach administracyjnych, zaś opis obszarów opiekuńczego, edukacyjnego oraz wychowawczego, a także współpracy ze środowiskiem rodzinnym pozostają kwestiami marginalnymi w procesie oceny ofert.

Podsumowując, analiza przedstawionych przez dr Katarzynę Sadowską wyników badań (skonfrontowanych z pytaniami badawczymi) skłania mnie do refleksji, że Habilitantka nie potrafiła określić jaki obraz edukacji wczesnodziecięcej chce badać. Czy obraz ten ma być zrekonstruowany poprzez analizę dyskursu (społecznego, ukrytego za dokumentami, ...) czy ma być obrazem wynikającym z doświadczenia tego, co rzeczywiście zachodzi w edukacji wczesnodziecięcej, w działaniach, interakcjach. Kto jest podmiotem badań: opiekunowie pracujący w żłobkach i eksperci czy również rodzice i studenci.

Opis zrealizowanego projektu badawczego wskazuje na brak zdyscyplinowania metodologicznego i dokładności w jego opracowaniu, a przecież to sposób uzyskiwania i opracowywania danych jest kluczowy dla poznania naukowego. Błędy popełnione przez Habilitantkę wystąpiły zarówno w fazie konceptualizacji, jak i gromadzenia materiału badawczego i jego analizy. Dotyczą:

- braku jednoznaczności w określeniu przedmiotu badań i podmiotów uczestniczących w badaniu,
- doboru próby badawczej,
- adekwatności technik i narzędzi badawczych do zadeklarowanej na wstępie strategii badań jakościowych,
- jakości wykorzystanych narzędzi badawczych,
- analizy zebranego materiału.

Słabość materiału empirycznego i powierzchowność jego analizy nie pozwoliły w mojej opinii na osiągnięcie założonych przez dr Katarzynę Sadowską celów, czyli na rozpoznanie obrazu i postrzegania edukacji wczesnodziecięcej. Habilitantka nie skonstruowała teoretycznych i metodycznych ram wczesnodziecięcej edukacji w żłobku. Szkoda, że na etapie końcowym Autorka ograniczyła się jedynie do bardzo lapidarnego podsumowania. Gdyby podjęła próbę krytycznego spojrzenia, które zwykle dotyczy uzyskanych wyników (krytyka merytoryczna) oraz sposobu ich uzyskania (krytyka metodologiczna) może dostrzegłaby powody trudności w osiągnięciu przyjętych celów.

3. Ocena istotnej aktywności naukowej zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. Nr 196, Poz. 1165)

Kryterium	Liczba efektów danego rodzaju ¹
§3. Kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta	
<i>pkt. 2) w obszarze nauk społecznych - autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH)</i>	2
<p>Ocena stopnia spełnienia kryterium:</p> <p>Habilitantka opublikowała tekst <i>Powszechna edukacja muzyczna – współczesne zagrożenia i szanse</i>, Studia Edukacyjne 2012 nr 19.</p> <p>W tym czasopiśmie opublikowała też recenzję książki M. Klichowskiego.</p>	
§4. Kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta we wszystkich obszarach wiedzy	
<p>1) autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w</p> <p>lub na liście, o których mowa w §3, dla danego obszaru wiedzy:</p> <p>a) autorstwo monografii/współautorstwo monografii</p> <p>b) redakcja monografii/ współredakcja monografii</p> <p>c) autorstwo/współautorstwo rozdziałów w monografiach [o objętości min. 0,5</p> <p>d) autorstwo/współautorstwo artykułów w czasopismach z listy B MNiSW</p> <p>e) autorstwo/współautorstwo innych publikacji naukowych</p>	<p>3</p> <p>4</p> <p>19</p> <p>5</p> <p>12</p>
2) autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych	0

¹ Zgodnie z Ustawą ocenie podlegają wyłącznie osiągnięcia po uzyskaniu stopnia doktora. Efekty to np. liczba publikacji/ wysokość wskaźnika/ liczba projektów itp.

a) niepublikowane raporty z badań b) ekspertyzy	
3) <i>sumaryczny impact factor publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania</i>	0
4) <i>liczba cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS)</i>	0
5) <i>indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web Of Science (WoS)</i>	0
6) <i>kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach</i>	0
7) <i>międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową lub artystyczną</i>	0
8) <i>wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych</i>	11+ 12

Ocena stopnia spełnienia kryterium:

Oceniając osiągnięcia Habilitantki w ciągu minionych dwunastu lat pracy naukowej (tj. od osiągnięcia stopnia naukowego doktora w 2007 roku) w oparciu o kryteria zawarte w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku, w obszarze nauk społecznych stwierdzam, że pod względem ilościowym są one zadawalające. Uzasadniając stopień spełnienia kryterium uwzględnię: (1) osiągnięcia wydawnicze; (2) rozpoznawalność w środowisku naukowym; (3) działalność popularyzatorską.

1.) W swym dorobku naukowym Habilitanta posiada zgodnie z wykazem 3 monografie (w tym praca habilitacyjna oraz monografia we współautorstwie).

W dorobku naukowym dominują rozdziały opublikowane w pracach zbiorowych. Mniej miejsca w zajmują artykuły i recenzje zawarte w czasopiśmie w obiegu ogólnopolskim (5 z listy B w ciągu 12 lat – w tym 1 recenzja). Wśród tekstów umieszczonych przez Habilitantkę w wykazie dotyczącym czasopiśm jest 8 artykułów w Łużyckich Zeszytach Naukowych (na liście B w 2010 - 2 pkt.), są też 2 teksty w czasopiśmie „Zabawy i zabawki” (na liście B od 2013 1 pkt, obecnie 5pkt.) 1 tekst w czasopiśmie „ Nauki o Wychowaniu. Studia Interdyscyplinarne”, 1 w Łódzkich Studiach Pedagogicznych. Opublikowane teksty dotyczą zagadnień ujętych w trzech obszarach. Habilitantka wymieniła też 4 prace zbiorowe, w których była redaktorem/współredaktorem. Niestety nie zostały one dołączone do złożonej dokumentacji, stąd trudno ocenić ich merytoryczny poziom. Wszystkie zostały wydane przez Wydawnictwo Łużyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej w Żarach w latach 2013-2014.

2.) Brak informacji wskazujących na rozpoznawalność Habilitantki w środowisku przy użyciu narzędzi parametryzująco-punktowych. Dorobek nie znalazł się ani w bazie *Web of Science* ani w bazie *Scopus* – (to jednak dla badaczy z obszaru nauk społecznych jest raczej symptomatyczne). Niestety Habilitantka nie podaje też informacji na temat cytowań w bazie Google Scholar. Nie ma zatem informacji, czy i w którym obszarze badawczym jest identyfikowana.

3.) Habilitantka brała udział w konferencjach naukowych. Wygłosiła 12 referatów na konferencjach krajowych, 8 na konferencjach międzynarodowych na terenie Polski, była

współautorką 3 referatów wygłoszonych za granicą (Czechy, Norwegia, Bułgaria) i współautorką lekcji pokazowej na konferencji w Holandii.

4.) Nie ma dorobku w zakresie realizacji grantów badawczych.

§5. Kryteria oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej habilitanta

1) uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych	4 +1
2) udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych ² lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji	29
3) otrzymane nagrody i wyróżnienia	4
4) udział w konsorcjach i sieciach badawczych	
5) kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami	0
6) udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism	1
7) członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych	2
8) osiągnięcia dydaktyczne w zakresie popularyzacji nauki	+
9) opieka naukowa nad studentami	+
10) opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich	4
11) staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich	0
12) wykonanie ekspertyz ³ lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadanie publiczne lub przedsiębiorców	
13) udział w zespołach eksperckich i konkursowych	3
14) recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych	0

Ocena stopnia spełnienia kryterium:

Z dokumentacji zebranej w Autoreferacie wynika, że Habilitantka wykazuje dużą aktywność w zakresie dwóch obszarów: popularyzatorskiego oraz dydaktycznego. Uczestniczyła w 2

² W związku z tym, iż w §4. pkt. 8 jest mowa o wygłoszeniu referatów na konferencjach tematycznych międzynarodowych lub krajowych w tym punkcie proponuje się podanie danych dotyczących udziału w formie komunikatu w sekcji, plakatu/ udziału w komitetach organizacyjnych konferencji.

³ Z uwagi na to, że wykonanie ekspertyz uwzględniono już w §4, pkt. 2 w tym miejscu proszę uwzględnić inne opracowania – np. badania zlecone, projekty działań edukacyjnych wykonane na zamówienie itp.

projektach w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz w projekcie w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa i w projekcie Uniwersytet Jutra (POWR). Jest członkiem grupy badawczej Edukacja dla Dziedzictwa Kulturowego na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM. Uczestniczyła w 29 konferencjach i seminariach (w 9 była w Komitecie organizacyjnym). Sprawowała opiekę nad gośćmi macierzystego wydziału ze Słowacji, Izraela i Holandii). Jest autorką wielu publikacji metodycznych w czasopiśmie, np.: „Życie Szkoły”, „Edukacja Wczesnoszkolna”, „Wychowanie muzyczne w szkole”, Otrzymała dwie nagrody Rektora UAM za osiągnięcia naukowe, oraz dwie nagrody Dziekana WSE UAM. Jest członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego oraz Światowej Organizacji Wychowania Przedszkolnego OMEP, a także członkiem Komitetu Redakcyjnego Łużyckich Zeszytów Naukowych. Jest promotorem pomocniczym w trzech przewodach doktorskich oraz sprawuje opiekę nad doktorantką z Izraela. Prowadzi działalność ekspercką dla Kulczyk Foundation, Urzędu Miasta w Poznaniu oraz znajduje się w Bazie Ekspertów UAM dla mediów.

4. Wniosek końcowy z krótkim podsumowaniem ocen wyrażonych w punkcie 2 i 3.

Przedstawiony do oceny dorobek dr Katarzyny Sadowskiej jest zróżnicowany zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym. Wskazuje on na dużą aktywność Habilitantki w obszarach: dydaktycznym i popularyzatorskim. Świadczy o niej uczestnictwo w projektach edukacyjnych, prowadzenie lekcji pokazowych, współorganizowanie konferencji, działalność ekspercka dla Kulczyk Foundation i Urzędu Miasta w Poznaniu, publikowanie w czasopiśmie dla nauczycieli. Dużo więcej wątpliwości budzi dorobek naukowy Habilitantki, zwłaszcza monografia *Wczesna Edukacja w żłobku. Obraz i postrzeganie.*, którą traktuję jako zwieńczenie dorostania do samodzielności naukowej, skupiająca nabywane w toku aktywności zawodowej umiejętności naukowo-badawcze i pozwalająca na ocenę opanowania przez Kandydatkę warsztatu badawczego. Niestety metodologiczna warstwa badań została potraktowana w niej bardzo skrótowo, a opis zrealizowanego i przedstawionego projektu badawczego wskazuje na brak zdyscyplinowania metodologicznego. Monografia wskazana jako główne osiągnięcie naukowe pozostawia zbyt duże wątpliwości co do jej naukowej wartości, by uznać ją za wystarczającą podstawę dla awansu naukowego.

Konkluzja

Z przykrością stwierdzam, że rekomendowany przez Panią dr Katarzynę Sadowską dorobek na stopień naukowy doktora habilitowanego z zakresu pedagogiki wnikliwie przeze mnie przeanalizowany nie spełnia, w mojej opinii, wymogów wskazanych w Art. 16 Ustawy z dnia 14 marca 2013 r. z późniejszymi zmianami (Dz. U. z 2014 r., poz. 1852) w zakresie naukowości podjętych przez Kandydatkę działań.

Jolanta Bonar

